

Hösthälsningar

Efter en underbar sommar med många aktiviteter, trevliga besökare och ett aldrig sinande blomsterhav i vår trädgård, blir det skönt att igen kunna samla tankarna och fundera på hur vi skall få vår kära Museiförening känd.

Den första egentliga hembygdsgård vi stod värdar för visade sig vara ett ypperligt tillfälle för oss att visa vad vi kan. Matarrangemangen var jobbiga för dem som hade ansvaret när ingredienser plötsligt tog slut. Det var också bra att talkogänget hunnit sätta stöd under bänkarna annars kunde de ha fallit bakåt. Ja, det här är ju ändå små detaljer, i det stora hela var alla nöjda och Byarådet i Övermalax har lovat ställa upp igen nästa år. Om någon har idéer vad det gäller utformningen av programmet är vi tacksamma för hjälpen.

Tröskning i ria är också en aktivitet som i år kunde företas tack vare att Viktor Storfors själv både sått och skurit rågen som prydde upp Viasgränden i sina skylar. Tröskningen skedde under glada former med Viktor som "rigåbb" och ett frejdigt gäng svingande slagorna.

Museets många aktiviteter både vid Kvarkens båtmuseum, Brinken och Järnåldersleden, som i år hade fyrbent hjälp med röjandet, pockar på något slag av verksamhetsledare. Att utföra arbetet på talko och med frivilliga insatser kommer aldrig att ta slut men mångt och mycket borde vara övervakat på heltid. Efter ett besök av Korsnäs Hembygdsförening visade det sig att man också där hade liknande problem. Tanken på att kunna anställa en projektledare/verksamhetsledare har diskuterats och kommer att föras vidare. Svenska kulturfonden torde kunna stå för en finansiering i början, sedan får man se om det också i framtiden kan ordnas på annat sätt. Viktigt att minnas är att allt som görs är för hembygden och för våra efterkommande.

Trevlig höst
önskar jag Er alla.
Lorenz Uthardt
Ordförande

(vid båtmuseets infotavla)

Vällingklockan vid
Brinkens museum

Fridfull Jul 2002 Gott Nytt År 2003

Till alla som genom donationer, genom arbete eller på annat sätt under år 2002 bidragit till att museiverksamheten utvecklats framförs **ett varmt tack!**
Vi ser fram emot ett fortsatt gott samarbete år 2003.
Styrelsen för Malax museiförening rf

SOMMAREN BLOMSTRADE OCH VERKSAMHETEN MED DEN

Museiföreningsarbetet är förstås ett alla årstiders jobb som fortlöper oberoende av vind och väder, men nog tycktes väl den ovanligt långa varma sommaren i år ha gett litet förlängd blomstring och intensifierad glöd åt verksamheten. Sommarhalvåret är ju också annars den tid när föreningsaktiviteten bedrivs mest "synligt", med olika praktiska arbeten och guidning av besökare på museiområdena.

Livligast var det som vanligt vid Brinken, där talkofolk och anställda från maj månad skötte trädgården, katalogiserade och ordnade samlingarna, iståndsatte byggnader och föremål, höll möten, arrangerade publika tillställningar och tog mot flera hundra besökare från åtminstone tre olika världsdelar. Under högsäsongen var Brinken ofta befolkad under nästan alla dygnets ljusa timmar – också i sena sommarkvällar kunde man se "gratisbesökare" vandra omkring i museiträdgården, en av områdets verkliga attraktioner. Ännu i sista slutet av september invaderades Brinken av närmare femtiotalet lärare och elever från Malax-Korsnäs bildkonstskola i tecknet av en temadag om "höstens färger", och ett slags definitiv slutpunkt för säsongen sattes så sent som 16 oktober, när ett gäng herrar i lätt kylslaget väder belade taket på ängsladan i områdets sydvästra utkant med ny halm, tidigare framtröskad i Senja Östergårds ria i Kråbacken med rågodlaren-halmproducenten Viktor Storfors själv som "rigåbb". Förutom ett öppethustillfälle och kaffeserverings-

söndagar arrangerades denna sommar för allmänheten också en större hembygdsgård med rikligt program, högsommarväder och soppottspisning för en besökarskara på hela 250 personer.

Malax-Korsnäs bildkonstskola 28.9.2002

Rittröskare i augusti:
fr. v. Hedvig Lidman, Viktor Storfors, Helena Ekstrand, Åke Edman, Helge Granholm och Karl-Gustav Dahlsten. Helge Granholms (tidigare ordförande) slaga i full gång ovan.
Foto: Dagmar Uthardt (tröskbilder)

Irma Lintulaako, vår trädgårdstekniker, med blommor från Orregårdens trädgård

Vid Kvarkens båtmuseum var ett av sommarens särskilda inslag en i samarbete med allmogebåtföreningen Knopen framställd och visad bildutställning om ett båtbygge, där museets "svölustjört" stått modell. Fålbåts-

"Svölustjört"-utställningen öppnades i juni av ordf. Lorenz Uthardt. I mitten Knopens förlaga till båtbygget – halvknärren, Svalustjärten, från Petalax (i båtmuseets ägo). Runt väggarna finns ca 60 planscher som i ord och bild beskriver replikbyggets alla skeden.

och säljaktutställningen fick en närmare översyn, och på senhösten härbärgerade museet en av Bertil Bonns ledd medborgarinstitutskurs i båtmätning. För övrigt stod områdets vidare användning och planering rätt mycket i blickpunkten. Överväganden gjordes bl.a. om hur man borde förfara med det gamla trädbeståndet och om hur speciellt vissa "havsnära" delar av området kunde utvecklas enligt en detaljplan utarbetad av Bror Antus. En av Sven Långs arvingar donerad lada (med spåntäckning från det gamla kyrktaket!) mottogs för framtida återuppbyggnad på området. Den statliga ladan revs och transporterades till båtmuseet under hösten.

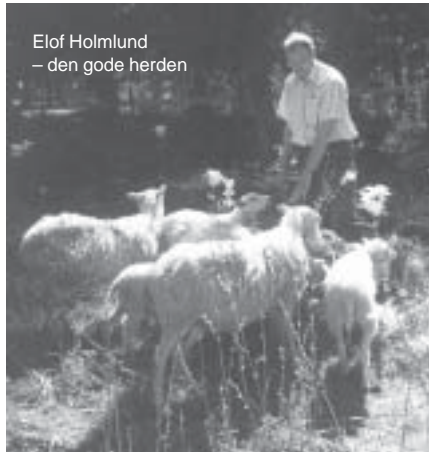

Långs lada (8,0x7,3 m) i Storsjön uppmärktes i juni och revs i september. Flitiga talkoarbetare var bl.a. Bror Antus och Nils Forsbacka, som här avslutar rivjobbet. Efteråt vidtog transporten till Äminne.

Järnåldersleden

I Nissashaga, där Järnåldersleden slingrar sig mellan fornlämningar och offerstenar, blev årets sommar en tid inte minst för landskapsvårdande åtgärder. Röjnings- och uppstygningsarbeten enligt Museiverkets nya skötselplan från i fjol frilade vandringsstigen, forngravarna och de gamla stengårderna, och en i samråd med föreningen utförd skogsgallring bidrog dessutom till att göra delar av området öppnare och ljusare. Ett nytt grepp för att öppna landskapet var byggandet av en inhägnad där 11 får under Elof Holmlunds tillsyn från juli till september begärligt betade bort gräs och lövverk. Försöket lovade gott, och kommer redan nästa år att utvidgas både beträffande betesperiodens längd och betesarealens storlek. Mirja och Jouko Kortesharjus värdefulla växtlighetsanteckningar från Nissashaga erhöles under våren.

Elof Holmlund
– den gode herden

Fårbete i Nissashaga blev verklighet 2002 tack vare gott samarbete med markägarna och Västra Finlands miljöcentral.

Arbetare och betare jobbade jämsides för landskapsvården i Nissashaga 2002. Det förr "osynliga" stengärdet frilades under sommaren av Rolf West och Dedic Hamdija.

Den lokalhistorieskrivningsverksamhet som i museiföreningens regi kom igång 2001 är naturligtvis inte särskilt säsongbetonad, utan framskrider i ungefär samma takt oberoende av årstid. Karl-Johan Sjöströms arbete om det gamla kommunalhemmet, "fatigoåli", slutfördes i juli, och planerandet inleddes för att år 2003 uppmärksamma Uno Fogde (1903-1960) med någon typ av minnesskrift. Tilläggsmaterial insamlades om bl.a. Bio Lyran, och arbetet med att beskriva det tidigare musiklivet i Malax fortsatte, varvid Runo Östvals historik om Malax storband fullbordades på senhösten. Ett nytt initiativ togs till att närmare utreda det tidigare förtjänstsnickeri av möbler, som var allmänt särskilt i Yttermalax. Flera av dessa amatörforskningsaktiviteter kommer att resultera i särskilda publikationer.

Uno Fogde

Planerandet av de arkivutrymmen som det lokalhistoriska arbetet återaktualiserat, gick under sommaren in i ett intensivare skede. Detaljer ifråga om utrymmesbehov och kostnader utreddes av en med kulturfondsmedel stödd arbetsgrupp, och med byggnadsingenjör Christer Öhmans hjälp konstaterades bl.a. att ett eget arkivbygge skulle bli både ändamålsenligare och ekonomiskt förmånligare än det närmast konkurrerande alternativet (inköp och ombyggnad av utrymmen i kommunens f.d. brandstation i Köpings).

Huvudingången till kommunalhemmet, "fatigoåli": flera årtionden har gått sedan hemmet senast välkomnade besökare. Bilden från oktober 2002.

Nästa år, 2003, utges en historik om kommunalhemmet av museiföreningens lokalhistoriska grupp. Historiken är redan skriven av Karl-Johan Sjöström.

AKTUELLA UTMANINGAR

Vintern är ju mindre inriktad på kroppsarbete och kundbetjäning, mera däremot på föreningstekniska, organisatoriska och planeringsmässiga åtgärder, publikationsverksamhet och dylikt.

Vid höstmötet 28.11. omvaldes ordförande och styrelse, fränsett att styrelsemedlemmen Leif Finnäs gav plats åt nya ledamoten Susanne Lagus.

Vid utblicken mot den närmaste framtiden konstaterades det att föreningen åtagit sig en verkligt krävande utmaning i och med planerna på **ett eget arkiv** för förvaring av dokument och textilier, att uppföras som ett nybygge i norra ändan av Brinken-området. Möjligheterna att genomföra projektet avgörs förstas helt av om föreningen erhåller de pengar som för ändamålet söks från olika håll, nu till att börja med från Svenska kulturfonden och Museiverket.

Möte Malax - Korsnäs i Malm-Kaalas lillstuga

En annan nyordning att se fram emot vore anställandet av något slags **verksamhetsledare** gemensamt med hembygdsföreningen i Korsnäs, en idé som dryftades vid ett möte mellan föreningarna i september – även här behövs naturligtvis ekonomiskt stöd utifrån.

Utgivning och planering av **publikationer** förestår också: utom de tidigare nämnda skrifterna rörande fattigvården i Malax och Uno Fogde planeras ännu en utgåva om gamla lodbössor och bössmeder i svenska Österbotten. Materialet (text och bilder) har samlats under många år av Bengt Lerviks, Vasa. Utgåvan anknyter fint till båt-museets fälbåtar, säljakt och båtmuseets verksamhetsområde, svenska Österbotten.

Den av museiföreningen initierade medborgarinstitutskursen om **lokall-historiskt arbete** som i oktober under doc. Holger Westers ledning hölls i Malax kommer också att föranleda flera närmare uppföljningar av möjligheter till historiska utredningar inom olika speciella områden. Kursen utmynnade också i att behovet av en mera allmän Malaxhistorik över senaste århundradena konstaterades. Möjligheten att inleda arbetet på en sådan kommer att undersökas närmare. Det skulle förstås innebära ett ambitiöst och ansvarsfyllt åtagande, som inte skulle komma att kräva endast generöst beviljade penningmedel utan också långvarigt och nära samarbete med utifrån anlita historisk expertis.

TACK!

Bilden visar en del av Birger Udds värdefulla samling av snidade träfigurer, som han donerade sommaren 2002. Samlingen pryder och levandegör "Bondens år"-utställningen vid Brinkens museum.

För under år 2002 beviljade penningunderstöd, donerat material eller annat värdefullt samarbete får museiföreningen särskilt tacka följande inrättningar och personer.

Inrättningar: Aktia Sparbank, Almedahl Ab, Malax bygdespelmän, Bröderna Hemming Ab, Lions Club Malax, Malax baptistförsamling, Malax handelslag, Malax kommun, Malax konstklubb, Malax lokal-TV, Malax UF, Allmogebåtsföreningen Knopen, Maiju ja Yrjö Rikalan puutarhasäätiö, Sparbanksstiftelsen i Malax, Stenco Ab, Svenska kulturfonden, Svenska litteratursällskapet, Svensk-Österbottiska Samfundet, Västra Finlands miljöcentral, Yttermalax skifteslag, Österbottens Kött, Övermalax byråd.

Enskilda: Helena Aspegren, Karl-Erik Backman, Lilian Brolund, Mikael Dahl, Anna Fant, Fredrik Forsberg, John Forsberg, Herbert Forth, Helga Fredmans arvingar, Rut och Holger Gullholm, Doris Hagstrand, Signe och

Lennart Hallbäck's barn, Börje Herrgård (Åminne), Birger Häggblom, Mirja och Jouko Kortesharju, Fanny Lagus, Rolf Lassus, Henrik Levlin, Bernhard Lingonkvists dödsbo, Anna-Lena Lundqvist, Sven Långs dödsbo, Christer Malm, Håkan Malm, Gerda Martin, Gunnar Lågas, Ebba Meitz, Hans Nordman, Runar Nieminen, Torsten Rabb, Sven Riska, Erik Smit, Siw Smulter-Forman, Eirik Stolpe, Paul Stoor, Viktor Storfors, Vilhelm Strandberg, Andreas Strömfors, Lars-Göran Söderholm, Birger Udd, Ingmar Vasberg, Börje Åkerberg, Christer Öhman.

Ett tack också till dem som lånat fotografier för scanning och tillmötesgått föreningens begäran om information och material rörande saker och företeelser såsom Bio Lyran, det tidigare musiklivet i bygden o. dyl. Dessutom riktas förstas **det varmaste tack** till museiföreningens medlemmar, styrelseledamöter, guider, arbetare och talkoarbetare, vilka alla bidragit till att främja föreningens verksamhet.

HJÄLP!

Museiföreningen är ju alltid intresserad av "allt gammalt" - så ta kontakt ifall du har viktig eller annars intressant information om gångna händelser i bygden, om du har gamla bilder, dokument eller föremål att visa upp eller donera till föreningen, osv. Som vi tidigare antytt tar vi alltså särskilt gärna emot fotografier, föremål och berättad information som berör

- **gammaldags bondgöromål** (inkl. hemslöjd, hushållssysslor, skogs- och virkesarbete mm)

- **tidigare musiker och sång- och musikverksamhet** (inkl. gamla visor, dansbaneliv, osv)

- **Bio Lyran.** Vem vet t.ex. vem "sign. A.Ö." kunde vara, som vann första pris i den via Vbl utlysta namtävlan; också den signaturlösa andra pristagare som föreslog "Bio-Rita" är ännu oidentifierad. - Och vem kan visa upp en gammal biobiljett från Lyran?

Sedan senast har, som tidigare antyddes, dessutom följande ämnen blivit **särskilt aktuella:**

- **snickeriverksamhet** i det gamla Malax. Särskilt intressant är den åtminstone i Ytter-

malax allmänt utbredda "hemsnickeriverksamheten" med tillverkning av möbler både för torgförsäljning och på enskild beställning. Och vem känner till skid- och stöttingtillverkningen som förekommit i Övermalax? All information är välkommen beträffande vem som snickrade och hur verksamheten bedrevs (inkl. arbetssätt, saluförande, olika möbelmodeller, mm), och många kan kanske visa upp gamla ritningar eller möbler från tidigt 1900-tal, ev. ännu äldre.

- **Uno Fogde.** Under år 2003 kommer vi att uppmärksamma Uno Fogde, från vars födelse det då gått hundra år. Vi efterlyser all möjlig muntlig, skriftlig och bildlig information som kan komplettera bilden av Uno Fogde som människa, diktare, musiker osv.

Kontakt kan tas med Leif Finnäs (tel 3651063 el. 050-5252513) eller Göran Strömfors (3651123) eller med någon annan **styrelsemedlem (se sista sidan!)**, beträffande snickeriverksamheten och Uno Fogde även med John Forsberg (3175555 el. 3651477) respektive Anita Svensson (3178102 el. 2256429).

SOMMARRESAN TILL KAUAJOKI

Lördagen den 3 augusti gick museiföreningens traditionella sommarresa av stapeln. Det var 15:de året i rad som Britt-Helén tog oss med på sommarresa. I år var målen Kauhajoki och Teuva.

Kauhajoki, som blev stad 2001, har man sällan ärende till om det inte är för matmässan, som hålles varje höst i Hämes-Havunens gård.

Vi hade beställt en svensk guide och fick Katrine Samulinen, som bott flera år i Stockholm och pratade bra svenska. Hon och hennes man, återflyttare till Kauhajoki, var numera bönder med 27 kor i fähuset. Hon hade varit så nervös inför guidningen att hon fått svårt att sova. Allt gick bra.

Kauhajoki är en jordbruksbygd med väldiga odlingar. Det är flera år sen jag senast såg så många kor och hästar på bete.

Ett av resans huvudmål var Sanssinkartano eller på svenska släkten von Schantz herrgård, byggd 1863, restaurerad på 1990-talet och nu centrum för stadens kulturliv. I en fristående byggnad på området, Punainen tupa, är några rum inredda till kafé med hemslöjdsförsäljning. I herrgårdens f.d. drängstuga har veteranerna i Kauhajokinejden gjort ett storverk. De har förvandlat hela stugan till ett museum över Kauhajokibornas insatser i Finlands krig. De flesta föremålen är från tiden för fortsättningskriget. Där finns t.ex. en äkta 9-manna korsu med ljus- och ljudeffekter. Ett rum i övre våningen är inrett till fältsjukhus. Allting är uppbyggt med talkokrafter av veteranerna och de flesta föremålen har kommit som gåvor.

Vi åkte runt med bussen medan Katrin berättade Kauhajoki stads historia för oss. Kyrkan såg vi endast från utsidan, där var vigsel på gång. Kyrkan, byggd 1958, är vacker. Den har formen av en öppen bibel med bokryggen uppåt. På samma ställe fanns en äldre kyrka från 1820 som förstördes av eld i början av 1950-talet. Ett museum med inventarier som räddades undan elden finns intill kyrkan.

Marianne Forth, Gun-Britt Björkstén och Maggan Lindholm packar ner tallrikar efter hembyggsfesten – eller är det efter resan till Kauhajoki?

Det var meningen att

vi skulle äta lunch i Hämes-Havunens vackra sal men där stod dukat för ett bröllop senare på dagen, så ingen hade tid med oss. Vi fick i alla fall se oss omkring i husen och på den stora bondgården, som är helt kringbyggd på gammalt österbottniskt vis.

Kauhajoki stad äger området och har restaurerat husen och även byggt till en del. Huvudbyggnaden är restaurang och i de andra husen ordnas utställningar, konferenser, marknader mm. Den största tillställningen är matmässan som drar folk till området varje höst.

Vi fick en god lunch på Sotkanrinne, som främst är en vintersportplats, men även har sommartheater samt ett lunchkafé som är öppet året runt. Det var en fantastisk utsikt över hela bygden uppifrån berget.

På våra resor finns det några ”måsten”. Ett av dem är att stanna upp någonstans där folk kan handla. Det brukar vara ett torg eller en marknadsplats. I Kauhajoki hittade vi inget torg så det blev Halpa-Halli istället. Butiken var nybyggd och jättestor så alla, som så önskade, hittade säkert någonting som nödvändigt behövdes.

Från Kauhajoki styrde vi kosan mot vårt andra mål: fritidscentret Parra i Teuva (sv. Östermark). Där fick vi kaffe och hembakat i Pauli Nevala-salen medan vår nya guide Tytti Auro (f.d. Pörtomflicka) berättade om Parraområdet som ju är mest känt som vintersportort, men som också fungerar om sommaren. Där finns en stor konstgjord sjö (före detta sandgrop) med rent och klart vatten från en källa i närheten. Vid ”sjön” fanns en sandplage där folk låg och solade. På området finns ca 40 km vandringsleder och vinterns slalombackar blir leder för mountain bike och down hill om sommaren. På området finns ca 60 fritidsstugor som är i användning året runt. På Parra finns också minnesmärket för bygdens stora son, Pauli Nevala-monumentet, världens största spjut, som syns över hela bygden.

På Parra-området finns också en sommarkyrka, dvs en vanlig stocklada som på enklast möjliga sätt fått ett kor samt plankbänkar både ute och inne. Tytti berättade att den är mycket använd sommartid, både för bröllop och barndop. Där fick vi en möjlighet att utöva vår andra rese-tradition, nämligen att sjunga i en kyrka. Det blev en sommarsalm som alla kunde utantill.

Från Parra styrde vi kosan hemåt genom Teuva och sedan längs den gamla strandvägen

mot Malax. Jag tror nog att alla var nöjda med sin dag. Det var inga underverk vi tittat på, men det är bra att känna till det vardagliga i våra grannkommuner och veta vad de är stolta över.

Inga Österblad

UTFÄRD TILL STUNDARS

Föreningen har länge haft en inbjudan från Stundars om att komma på besök.

Måndagen den 12 augusti gjorde vi slag i saken och for med talkogänget på kvällsbesök. Ca 20 personer hade möjlighet att komma med.

Genast efter framkomsten drack vi kaffe i Gros café. Sedan fick vi en massa nycklar till stugorna och kunde själva gå vart vi ville. Jag har ju jobbat på Stundars för många år sedan och visste en del om de stugor som då fanns på området. Sedan dess har hela ”gräbyijin” vuxit fram, stuga för stuga. Någon frågade vilken stuga som var ”guldmedins” från Malax, men det visste jag tyvärr inte. Numera vet jag att det är den största av de grå.

Vi hade en angenäm kväll och hann också fundera på om vissa detaljer i stugorna på Stundars skulle passa att överföra på våra egna arbetsobjekt på Brinken. Tack Stundars!

Inga Österblad

Present: Aanacko 2003!

Kontakta!

Närmare uppgifter om medlemskap, talkoarbeten, donationer mm ger **styrelsemedlemmarna 2003:**

Lorenz Uthardt (**ordf.**) 365 4541
Karl-Gustav Dahlsten (**viceordf.**) 365 4371
Susanne Lagus (**sekr.**) 365 1944
Margaretha Lindholm (**vicesekr.**) 0505403895
Britt-Helen Flemming (**kassör**) 365 4572,
Siri Hagback 365 4344
Göran Strömfors (**båtmus. sekr.**) 365 1123
Majvor Sundbäck 0407613384
Inga Österblad 365 1808
Leif Finnäs (utom styr.) 365 1063
Internet: <http://malax.museum.fi>

Vällingklockan. December 2002

Redaktör: Leif Finnäs. **Layout och bilder** (om ej annat nämns): Göran Strömfors / Malax museiförenings bildsamling